

Тетяна Лях
(Київ, Україна)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Наразі у різних галузях наукового знання значно зросла увага до досліджень волонтерської діяльності. Інтерес до волонтерства має не тільки теоретичний, а й практичний характер. Так, розвиток соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності, чемпіонат з футболу Євро-2012, інші спортивні заходи національного рівня, загострення соціальної та економічної ситуації у зв'язку з АТО актуалізували розвиток волонтерського руху в Україні.

Вітчизняні дослідники (О. Безпалько, З. Бондаренко, І. Грига, Т. Журавель, Н. Заверико, Т. Лях, В. Назарук, Т. Спіріна, Н. Тимошенко, Т. Тимчук та інші), вивчаючи різні аспекти волонтерства, тим самим розширювали проблематику цієї діяльності, знаходячи нові аспекти для досліджень.

Метою статті є окреслення нагальних питань розвитку студентського волонтерського руху в Україні.

Науковий інтерес до волонтерського руху виявляли не лише соціальні педагоги та соціальні працівники, а й історики, соціологи, економісти. Витоки волонтерства вбачали, зокрема, в християнській етиці і в особливостях суспільного розвитку. В результаті соціологічних досліджень волонтерства в умовах громадянського суспільства з'явилось розуміння його як основи функціонування неурядових організацій. Економісти схильні розглядати волонтерство як неоплачувану зайнятість, яка може зараховуватися до трудового стажу.

Волонтерство розуміється як форма соціальної активності громадян, спосіб їх самореалізації, інструмент соціального, культурного, економічного та екологічного розвитку, як технологія соціальної роботи з молоддю, соціальна практика.

Термін «волонтерство» спочатку був пов'язаний з формуванням армії в низці зарубіжних країн (Австро-Угорщина, Італія, Франція) в XVIII – першій половині XIX століття [1].

Характеризуючи зарубіжне волонтерство у науковій літературі часто використовується термін «волонтерський рух». Про наявність цього руху свідчить інституціоналізація волонтерства за кордоном, його масовість і різноспрямованість, яка виражається в діяльності таких організацій як:

- Alliance of European Voluntary Service;
- Association of Voluntary Service;
- Coordinating Committee for International Voluntary Service;
- IAVE;
- ICYE;
- SCI та інших [4].

Запозичений з-за кордону термін «волонтерство» є синонімічним вітчизняному терміну «добровільна діяльність» та означає надання допомоги по добрій волі, без примусу [5]. Офіційне визначення понять «волонтер», «волонтерська діяльність», «волонтерська робота», «волонтерські послуги» подано у Законі України «Про волонтерську діяльність».

Окрім згаданого закону, нормативно-правова база сучасного волонтерства представлена Загальною декларацією прав людини, Конвенцією ООН про права дитини, Загальною декларацією волонтерів [2], Конституцією України тощо.

На основі теоретичного аналізу наукової літератури волонтерство можна класифікувати:

- за сферами реалізації (Волонтерство у галузі збереження історичної та культурної спадщини, волонтерство у галузі фізичної культури і спорту);
- за ступенем організації: неорганізоване і організоване волонтерство (Неорганізоване волонтерство передбачає спонтанну та епізодичну допомогу, надану волонтером. Організоване волонтерство часто ініціюється якою-небудь організацією і носить систематичний характер);
- за територією здійснення волонтерської діяльності (Волонтерство за місцем проживання, районне, міське, обласне, загальноросійське, міжнародне волонтерство);
- за спрямованістю (Взаємодопомога або самопомога; соціально-побутова допомога; участь у місцевому самоврядуванні; просвітництво або пропаганда; організація культурно-дозвільної діяльності; спортивне волонтерство; корпоративне волонтерство тощо);
- за кількістю волонтерів (Індивідуальне, групове, масове волонтерство);
- за складом волонтерської групи (Однорідне (волонтерство підлітків, молодіжне волонтерство, волонтерство людей похилого віку тощо) та змішане волонтерство);
- за характером участі у волонтерській діяльності (Епізодичне і постійне волонтерство);
- за тривалістю участі: короткочасне і довготривале волонтерство [4, 5].

Під час організації волонтерської діяльності особлива увага звертається на визначення мотивів волонтерів. Цікавим є підхід фахівців центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо класифікації волонтерів за мотивацією. Отже, фахівці об'єднують волонтерів у три групи, а саме:

1. «Альтруїсти». Діяльність цих волонтерів підпорядкована потребі надання допомоги з причин громадянської відповідальності, співпереживання, почуття жалості тощо. У минулому вони могли бути в ситуації, яка є аналогічною тій, в якій опинилися їхні клієнти, що потребують допомоги волонтерів.

2. «Тусовщики». Для даного типу волонтерів потреби в спілкуванні з іншими людьми, знайомствах з відомими особистостями, організації свого вільного часу, а також значимість участі в популярних та (або) масових акціях є пріоритетними.

3. «Кар'єристи». Це волонтери, чий мотиви участі багато в чому пов'язані з потребою в професійному зростанні. Здебільшого, такі мотиви мають студенти-волонтери [5].

За даними досліджень Всеукраїнського громадського центру «Волонтер» [6] студентська молодь лишається найчисельнішою волонтерською групою. Цьому сприяють наявність законодавчої бази з волонтерства, діяльність установ, організацій, що підтримують волонтерство як молодіжний рух, зарахування ВНЗ волонтерського досвіду до практики, наявність ініціаторів, координаторів, тьюторів з волонтерства, популяризація даного виду діяльності через засоби масової інформації, залучення до популяризації волонтерства авторитетних для молоді особистостей.

У результаті участі у волонтерській діяльності у студентів розвиваються такі якості особистості, як відповідальність, емпатія, емоційна стійкість, креативність тощо. Крім того, у них формуються аналітичні вміння та навички, що сприяють аналізу проблемної ситуації; діагностичні вміння та навички, необхідні на початковому етапі реалізації волонтерських проектів; комунікативні вміння та навички, що визначають успішність спілкування, прийняття ефективних управлінських рішень; проєктивні вміння та навички, що дозволяють виробляти комплексну програму дій по вирішенню проблем; методичні вміння та навички, важливі при вивченні досвіду діяльності соціальних служб та громадських організацій, систематизації отриманих результатів, поширення досвіду; організаційні вміння і навички, необхідні для здійснення управлінської діяльності, залучення додаткових ресурсів до волонтерства; прогностичні вміння та навички, що забезпечують прогнозування розвитку процесів на різних рівнях волонтерської діяльності; експертні вміння та навички, спрямовані на систематизацію досягнутого результату, його аналіз і визначення подальшої стратегії дій.

Резюмуючи, відзначимо, що сучасне волонтерство базується на філантропічних практиках минулого, але сучасний волонтерський рух розвивається на засадах демократії, соціальної відповідальності та створює умови для занурення у майбутню професію для студентської молоді.

Студентське волонтерство є ресурсом не тільки роботи з молоддю, а й формування громадянина, професіонала.

Література:

1. Волонтерский менеджмент: пособ. для сотрудников и молодежных лидеров Белорусского Общества Красного Креста по организации работы волонтеров [Електронний ресурс]. – 74 с. – Режим доступу: <http://www.redcross-irkutsk.org/ru/catalog/group-150/product-11864/info.html>. – Заголовок з екрану.
2. Загальна декларація волонтерів (витяг), прийнята на XI Конгресі Міжнародної Асоціації Волонтерів // Волонтерський рух „Пенсіонер” в Україні: [зб.] / [упор.: С. І. Стеженська, Н. В. Вержиховська.]. – К.: ТИРАЖ, 2002. – Вип. 2. – С. 11–13.
3. Діяльність громадських об'єднань в Україні у 2013 році: статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. – К., 2014. – 151 с.
4. Лях Т. Л. Планування залучення волонтерів як важливий компонент волонтерської програми / Т. Л. Лях // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: зб. наук. пр. / [за ред.: В. С. Курило, С.Я. Харченко, С. В. Харченко]. – Луганськ: ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – № 23 (282). Ч. І. – С. 206–213. – (Серія – “Педагогічні науки”).
5. Менеджмент волонтерських груп від А до Я: навч.-метод. посібник / З. П. Бондаренко, Т. В. Журавель, Т. Л. Лях та ін.; за ред. Т. Л. Лях. – 3-е вид., перероб. та допов. – К.: ТОВ «ВПК «ОБНОВА», 2014. – 288 с.
6. Потенціал волонтерства та лідерства у здійсненні профілактики ВІЛ/ СНІДу та ризикованої поведінки на базі професійно-технічних навчальних закладів: навч. посіб. / Т. В. Журавель, Н. В. Зимівець, Т. Л. Лях та ін.; за ред. Т.В. Журавель, Т. Л. Лях. – К.: ВГЦ «Волонтер», 2013. – 282 с.